

P R I K A Z I

riznica duha

ABDULAH SARČEVIĆ
SFINGA ZAPADA

RAZLOG, ZAGREB 1972.

Pokušati samo razumjeti ono što piše Abdulah Sarčević, značilo bi onaj umni poraz čitaoća, kakav bi se u svijetu muzike zgodio namjerniku koji bi harmoniju i kompoziciju barokne glazbe pokušao čuti kroz filozofiju broja, ostavši izvan njena bića. Tlme želimo reći: koliko je muzika namijenjena i predodređena za neposredan život čula i uma, toliko je i Sarčevićovo stvaranje oživotvoreno umom i erosom, pa mu je svaka oprost praznine nistavila pojma jednako strana kao i prva filozofija kojoj izmače ljubav ljubavi simpozijastičke, eleuzinske igre misterijama, da ne kažem misterija. Ako se latinskim stvaranjem može nazvati rađanje umom i tijelom u ljepoti, onda ni porodu ne smije izmicati život ni dušom ni tijelom. Zato nam o episu A. Sarčevića valja govoriti dvojako: duhom i tijelom, mišljenjem i doživljajem. Možda i nije do kraja izvjesno, ali nam se čini da ove autorove riječi govore propedeutički baš u tom smislu: »Upravo tai-entuzijaa-

tički stav-- kao podiranje u bezdano koje je negacija svakoga --izma--, svakog povijesnog fatalizma i decizionizma, objektivizma i subjektivizma, relativizma i apsolutizma, neumoljivo otkriva smisao i granične mogućnosti svakog unutarsvjetskog iskustva. Radi se u stvari o tome, da se bitak otkriva u nadmašivanju mišljenja, čije su mogućnosti razvijene do vrhunca. To će reći da mislivo sastaje kako bi iskustilo da u osnovi svagda počiva Nemislivo. Još šire: sam bitak se ne iscrpljuje ni u kome određenom liku: ni u opstojnosti, ni u svjetovnosti, ni u znanstvenosti, ni u tehničnosti, ni u iracionalnosti, ni u spekulativnoj mističnosti itd.» (s. 48). Razmislimo li strogost ograđivanja od stila izricanja kao i ograničenja njegova predmeta, moramo se složiti da Sarčević, koliko izbjegava mrtva polja zapadnoevropske metafizike, toliko i sam predmet svojih nastojanja situira s onu stranu carstva omeđena kulturnim krugovima, namrnim civilizacijama, podnebjima, mimodlaženjima i raznimodlaženjima, ogradama i razgrađivanjima, ujedno, s onu stranu nužnosti baš samo namu pozemljacima i misliocima por-nalog svijeta i njegove filozofije povijesti. Žestoko svjetlijen lancima Hegelove filozofije povijesti,

matroci kroz nju dogodio u krugu evropskog genija, a polazni od ironičnog lamenta velikog duha destruiranja bogatstva uvjerenja u samosvjesno poslanje kulture i civilizacije spram čistog zbiljava ostataka svijeta, od Marxa i Nietzschea do Kriele i Malrauxa, od Holderlina i Heideggera, Sarčević strasno zaljubljen u svijet Zapada čiju prošlost mjeri za boravom, a sadašnjost krivnjom, ponire u bilo ljudskog postojanja s onu stranu diferencije zagómetnog Istoka i dosećenog Zapada, s onu stranu diskontinuiranog kontinuiteta filozofijskih svjetova drevnog i sadašnjeg primicanja tajni prirode koja se doista od uvijek skriva. Otud i taj krajnji napor traganja za motivima koji se mogu samo naslutiti, pjevom oslikati, zvukom tajnog jezika prisluhnuti, mišljenju i njesovoj tegobi nedostižni, nerazgledljivi, a ipak neumitni. Otud i snaga erotičke čežnje za izricanjem nezrecivog samo temeljno nagruče koje kao temu varira cjelina ovog djela: »Sfinga Zapada«, »Evropski duh — museum ili žudnja za slobodom«, »Istok Zapada«, »Evropski duh u zrcalu svoje sudbe«, »Oskudne slutnje sred i površ nihilizma Evrope«, »Evropa i duh filozofije povijesti«. Premda to nigdje nismo rekli o Sarčevićevoj orvoj knjizi, ova drava samo je karika lanca težnog do kraja riskantnog prosuđivanja sudbe odnosa, misterij nerazumljivih kontakata gole mudrosti sa znatstveno upropaštenom sferom platonizma očuvanog u duhu utonizma sred prvobitnog stana u kamenu željezi i beloni tehnificiranog poslietna metafizike odnosa poznatog i propadajućeg Zapada sa nepoznatim, protudonim Istokom koji od Lao Cea do danas čini se, govori na isti način.

U knjizi i grču destruiranja metafizike, te pukosti »promakajavom čistom vraćanju duha realiteta i njegovoj akromnosti, Sarčević vidi, sluti i nada se onoj po-

nitri nepostojati i disonantnosti koja bi možda predstavila najveće nalikove, polinom komičke sfere: »... ta opasna, nelokutna i višestruka Evropa počinje da prozire zbiljost duha stana u toli optimističke i metafizičke Evrope koja kazuje da sve što ne postoji, mora biti »nerazumno«, snivanje puke fantastije, inferonitet, vrsak barbarija. Ta Evropa je »uvijek bila u onoj borbi između podneva i ponoći«. Pošto je razbila zrcala »apsolutnog crnjenja« i idealizma bitka i povijesti, hita ka vlastitoj sudbi, površ svake deifikacije bitke ili nekakva, konačnosti ili beskonačnosti, mišljenja ili zbilje, racionalizma i iracionalizma. Dolazi čas kada Evrope, kao protivrijeđe u sebi, kao filozofia osporavanja i »prevladavanja« filozofije, dopušta, bez ukrućavanja i tiranske navelacije, svodenja na svjetlosi povijest, istinski susret neposvojivih ljudskih i kulturnih svjetova Okcidenta i Orijenta. Do tada će ona osporavati svaki nihilizam, »sustavno nasilje« i metafizički zločin, manje više jasno naslučivati da »misli«, to nije više ujediniti, učiniti bliskim privid u liku neka velika principa« (c. 157).

Koliko kritike i razočarenja upućenih u najbitnije Evrope, u sroce nacizma i talozima prekrita ovog milenijskog kontinuiteta u ime samosvjesne krivnje, u ime nemira i sukoba koje je posljedica rusijanski ostatak kopaa i voda, susrećemo na stranicama ove knjige, ne znajući čemu, ako i sami ne — »vrujemo u moćnosti koje nam magičom misli i riječi, faustovski gotovo, iz prapćepa uklešten u potrazi za svojim motivom prava A. Sarčević. Ništa lako, bez posljedica, nipošto neobavezno, čitajući ga, opsjedati nas neprimjetno mrežama potćepa i motiva, svekolikom bogatstvom riznica duha, gotovo orijentalnim nesomestijanstvom matovite zbilje, u ime istinskog stadija neporočnog, neotadnog, beskonačnog pulsiranja dostojan-

svetovnog kulturnog i političkog života. Zbog toga je potrebno da se u jednom kazu jednom, ali u jednom kazu jednom. Ali je stara i drevna, Evropa, a to znači i vjerovanje, imena političke vrijednosti, političke vrijednosti, onda je Abelajah Sardevic, onda je na rukovodstvu njenim, sukob s njom, tada je, prilikom njenog spasa.

VLADIMIR PREMEC

nezaobilazna knjiga

JEAN-MICHEL PALMIER
-WILHELM REICH - ESSAI
SUR LA NAISSANCE DU FREUD-
MARXISME- (-WILHELM
REICH - OGLED O RABANJU
FREUDO-MARKSIZMA-)

UNION GENERALE D'EDITIONS,
PARIS, 1969.

Godine 1961. Herbert Marcuse -
desno pomisljen: kao tvorac tzv.
freudmarksizma - u svojoj
danas već klasičnoj knjizi "Eros
& civilizacija", da je toliko vrije-
me kada se više ne čuje prene-
brenavati da su političke katego-
rije postale psihološke katego-
rijama. "Politički teorija u današ-
njem svijetu", već tada govore je
da to da su nastale "tradicio-
nalne granice između psihologije,
na jednoj i političke i društvene
filozofije na drugoj strani. Reich
nije autonomne i raspoznatljive
psihološke procese poznatim funk-
cijama individua u društvu -
njegovu prvu egzistencija. Psiho-
logički problemi pretravaju se
stoga u političkim osobina tegoba
odnosa neposrednije nego ra-
dije tegoba etičke i ličneje
osobine tegoba ovaj više ne razije
od ličneje, opće tegoba. Psiholo-
gija se ovdje razrađivati i obar-
liti, kao posebno najti sve što

je politička bila u stanju odgojiti
se ovdje javnosti, koja je osobni
funkcija bio stvaran, stvarno po-
litičan i oblikovan sam osobni ali
oko individualizma nema ni spaso-
nosti ni mogućnosti da bude sam
za sebe, termini psihologije po-
staju termini društvenih nauka
koje određuju politič-

U ovom Marcuseovom stavu jas-
no je, čini se, izložena mogućnost
i šansa jedne koncepcije u kojoj
se okvirima ne bi identifikovala
civilizacija i potiskivanje, u kojoj
bi se međuodnos slobode i potis-
kivanja, proizvodnosti i razara-
nja pristupilo iz specifične povij-
esne organizacije ljudske egzis-
tencije. Saština te nove koncepcije
koju, uslovno uzeta, možemo
nazvati freudo-markizam određena
je njenim osnovnim postu-
latom, po kojem mogućnost rješe-
nja sukoba između principa zado-
voljstva i principa realnosti ne
leži samo u mogućem preobražaju
čovjekove negonske strukture već
u jednom sasvim novom iskustvu
bitka, u temeljito drugačijem od-
nosu čovjeka i prirode, u bitno
drugačijim egzistencijalnim od-
nosima čopšte.

Ovakav globalni konceptualni
okvir freudo-markizma, dakle
svojevrsnog interpretativnog pri-
bližavanja freudizmu i marksizmu,
ima svog inicijatora i prvog za-
govornika u ličnosti Wilhelma
Reicha. Knjiga J. M. Palmiera
"-Wilhelm Reich" nadahnuta je i
više nego informativan prikaz ti-
vota i rada, tačnije rečeno ti-
votne sudbine Wilhelma Reicha i
sudbine njegovog djela u vreme-
nu Palmierov cilj nije bio obje-
lodanivanje i afirmiranje nego
do sada nepoznate dimenzije ar-
hiva Wilhelma Reicha: on ne na-
stoji da na originalan način in-
terpretira neki već poznat aspekt
života i rada revolucionarnog freud-
marksizma: nastojao je i
jednostavno da objasni, da to je
mogućće dante prava, vrsti to
poznatih eviti u životu put i
osobne priloge Reichovog nau-